

Iin kunta
Jokisuuntie 2
91101 Ii
iin.kunta@ii.fi

LAUSUNTO

3.8.2021

Dnro 279/2021

KOVASINKANKAAN TUULIVOIMAPUISTON OSAYLEISKAAVA**Kaavan valmisteluvaihe**

Kovasin Tuulivoima Oy suunnittelee Iin Kovasinkankaan alueelle kuudesta tuulivoimalasta muodostuvaa tuulivoimapuistoa. Puiston tuottama sähkö syötetään olemassa olevaan 110 kV voimajohtoon, joka sijaitsee alueen eteläreunalla. Sähkön siirtoa varten kaava-alueelle rakennetaan uusi sähköasema 110 kV voimalinjan varteen. Tuulivoimapuiston sisäinen sähkön siirto toteutetaan maakaapelein. Sähkön siirto Fingridin voimajohdon luo toteutetaan lähtökohtaisesti maakaapelein, jolloin hanke ei edellyttäisi lainkaan uusia maanpäällisiä voimajohtoja. Voimalapaikoille rakennetaan tieyhteydet ja nostokentät. Puistosta toteutetaan oikeusvaikutteinen yleiskaava, joka laaditaan Maankäyttö- ja rakennuslain 77 a §:n mukaisena, jolloin sitä voidaan suoraan käyttää rakennusluvan myöntämisen perusteena.

Tuulipuistohanke sijoittuu osittain Kiimingin paliskunnan alueelle (2 voimalapaikkaa) ja osittain poronhoitoalueen ulkopuolelle. Kiimingin paliskunnan suurin sallittu eloporomäärä on 800 eloporoa ja paliskunnassa on 30 osakasta. Paliskunnan poronhoito perustuu porojen vapaaseen laiduntamiseen luonnonlaitumilla vuotuisen laidunkiertonsa mukaisesti.

Poronhoidon huomioon ottaminen kaavoituksessa

Poronhoitolaissa (848/1990) (PHL) säädetään poronhoidolle vapaa laidunnusoikeus, joka pohjautuu ikimuistoiseen nautinto-oikeuteen ja joka on lain esitöiden mukaan tarkoitettu pysyväksi oikeudeksi: ”Poronhoitoa saadaan tässä laissa säädetyin rajoituksin harjoittaa poronhoitoalueella maan omistus- tai hallinto-oikeudesta riippumatta.” (PHL 3§). Vapaa laidunnusoikeus on edellytys kannattavalle poronhoidolle. Poronhoitolain 53 § osaltaan turvaa poronhoito-oikeutta, sillä se säättää: ”suunnitellessaan valtion maita koskevia, poronhoidon harjoittamiseen olennaisesti vaikuttavia toimenpiteitä, valtion viranomaisen on neuvoteltava asianomaisen paliskunnan edustajan kanssa.” Lausuttavana oleva kaava sijoittuu yksityisten omistamille maille. Vaikka hanke ei vaadikaan poronhoitolain mukaisia neuvotteluita, on aiemmissa hankkeissa sen kaltaisten neuvotteluiden käyminen todettu hyväksi tavaksi yhteen sovittaa poronhoidon toimintaedellytyksiä tuulivoimatuotannon kanssa.

Voimassa olevan Pohjois-Pohjanmaan 3. vaihemaakuntakaavan poronhoitoalueen rajaa koskevan merkinnän määräys kuuluu: *Poronhoitoalueella on turvattava poronhoidon ja muiden luontaiselinkeinojen alueidenkäytölliset toiminta- ja kehittämisedellytykset. Poronhoitoon olennaisesti vaikuttavaa alueiden käyttöä suunniteltaessa on otettava huomioon poronhoidolle tärkeät alueet, kuten erotus- ja ruokintapaikat sekä pyyntiaidat. Valtion maiden käytön osalta on neuvoteltava asianomaisen paliskunnan kanssa.* Maakuntakaavassa on myös osoitettu poronhoidon kannalta erityisen tärkeitä kohteita, mutta niitä ei sijoitu kaava-alueelle. Lisäksi maakuntakaavan tuulivoimatuotannon suunnittelun yleisiin suunnittelumääräyksiin on kirjattu, että poronhoitoalueella tulee turvata poronhoidon edellytykset.

Maankäyttö- ja rakennuslain (MRL, 132/1999) 39 §:n mukaan yleiskaavaa laadittaessa on otettava huomioon kunnan elinkeinoelämän toimintaedellytykset. Yleiskaavalla ei saa aiheuttaa maanomistajalle tai muulle oikeuden haltijalle kohtuutonta haittaa. Poronhoito on lissä osa elinkeinoelämää ja etenkin sivukylillä tärkeä toimeentulon lähde ja asuttuna pitäjä. Poronhoitajat ovat alueella oikeudenhaltijoita. Suunnittelualue on tärkeää poronhoidon laidun- ja toiminta-aluetta ja poronhoidon turvaaminen hankkeen kaavoituksessa on välttämätöntä.

Hankkeen vaikutukset poronhoidolle ja niiden arviointi

Kaava laaditaan MRL 77 a § mukaisena oikeusvaikutteisena yleiskaavana, jota voidaan käyttää kaavan mukaisten tuulivoimaloiden rakennuslupien myöntämisen perusteena kaavaan merkityillä tuulivoimaloiden alueilla. Kaavan luonnoksessa osoitetaan maa- ja metsätalousvaltainen alue, M-1, jolle on osoitettu tuulivoimaloiden osa-alueet (tv-alueet), sekä luonnon monimuotoisuuden kannalta tärkeitä kohteita ja muinaisjäännöksiä, tiestö, voimajohto, sähköasema jne. Poronhoitoa ei mainita kaavakartalla lainkaan.

Hankealue ympäristöineen on Kiimingin paliskunnan syys- ja talvilaidunalue. Alueella on rauhalliset ja suhteellisen yhtenäiset ja eheät kangasmaat. Alue on porojen kokoamisaluetta, johon eläimiä kootaan syksyllä ja alkutalvesta. Porot kokoontuvat alueelle syystalvella myös luontaisesti. Hankealueen vieressä, sen pohjoispuolella, kaava-alueen välittömässä läheisyydessä sijaitsee paliskunnan Tiironkankaan erotusaitapaikka. Porot kokoontuvat erotusaidan lähialueelle niin, että ne on siitä helppo laittaa aitaan erotusta varten. Kun aika tulee, porot otetaan alueelta erotusaitaan ja siitosporot viedään keskitalven ajaksi kotitarhoille lisäruokinnan piiriin. Porojen omistajat asuvat pääosin lähialueella, joten kuljetusmatka on lyhyt. Tämä korostaa aitapaikan tärkeyttä paliskunnan tämän alueen poronhoidolle. Hankealueen keskelle ja sen itärajalle sijoittuvat paliskunnan esteaidat, joiden tarkoitus on edistää porojen pysymistä alueella ja auttaa porojen kokoamisessa erotuksiin. Läntisempi aita sijoittuu poronhoitoalueen rajalle ja on tärkeä tekijä siinä, että porot pysyvät alueella ilman että niitä täytyy paimentaa jatkuvasti. Aita on täyttänyt tehtävänsä hyvin.

Kiimingin paliskunta on pinta-alaltaan pieni paliskunta, jossa on paljon muuta maankäyttöä eli kaikki jäljellä olevat rauhalliset laidunalueet ovat poronhoidolle tärkeitä. Alue on paliskunnan tämän osan keskeistä poronhoidon laidun- ja toiminta-aluetta. Lähimmältä voimalapaikalta on erotusaidalle alle kilometri, eli tuulivoimala kuuluu ja mahdollisesti myös näkyy erotuspaikalle. Kaksi muuta voimalaa tarvittavine infroineen sijoittuvat porojen laidunalueelle. Hanke tulee viemään porolaitumia sekä suoraan että epäsuorasti ja aiheuttamaan haitallisia vaikutuksia porojen laiduntamiseen ja poronhoitotoimintaan. Useiden pohjoismaisten tutkimusten mukaan porot välttävät ihmistoiminnan aiheuttamaa häiriötä, ja ovat sille herkkiä etenkin kevättalvella, vasoma-aikana ja sen jälkeen pienten vasojen kanssa (Skarin & Ahman 2014, Skarin ym. 2015, Skarin ym. 2018). Mikäli laidunresurssi esimerkiksi kulumisen vuoksi vähenee alueelta ja alue muuttuu rauhattomaksi, on mahdollista, että porot eivät pysy alueella myöskään syksyllä ja syystalvella. Tämä johtaa siihen, että poronhoito tulee järjestää alueella uudelleen, mikä vaatii työtä ja mahdollisesti uusia poronhoidon rakenteita.

Tuulipuiston tiestö johtaa poronhoitoalueen ulkopuolelle. Tuulipuistojen teitä pidetään auki ympäri vuoden ja alkutalvella jos porot ovat liikkeellä, ne mielellään valitsevat kovan kulkupohjan pehmeän lumen sijaan. Porojen siirtyminen poronhoitoalueen ulkopuolelle ja muille ei-toivotuille alueille voi lisääntyä. Tämän seurauksena paliskunnan kustannukset kasvavat, sillä se joutuu hakemaan poroja pois ja mahdollisesti estämään porojen aiheuttamia vahinkoja. Tällä hetkellä poroesteaita estää sen, etteivät porot pääse tuulivoimapuistolta johtavalta tieltä päätielle. Tiellä olevan veräjän kiinnipysymis-

sestä tulee huolehtia myös tuulivoimapuiston rakentamisen ja toiminnan aikana. Mikäli alueen esteaitoihin on tuulipuiston vuoksi tarpeen tehdä aukkoja, niihin tulee tehdä toimivat veräjät ja huolehtia niiden kiinnipysymisestä alueella toimittaessa. Uudet aukot ovat kuitenkin aina aidan toimivuutta heikentävä tekijä: kaikki kulkijat eivät niiden kiinni pysymisestä piittaa. Siksi aukkojen ja veräjien tekemistä aitaan tulisi mieluiten välttää ja tiestö suunnitella siten, ettei aidoista tarvitse kulkea läpi uusista kohdista. Etenkin poronhoitoalueen rajalla tämä on kriittisen tärkeää.

Kaavan vaikutukset tulee MRL:n mukaan arvioida niin laajasti kuin niitä ilmenee. Kaavasta aiheutuu vaikutuksia poronhoidolle myös kaava-alueen ulkopuolella, koska alueen poronhoito on yhtenäinen kokonaisuus, jolle muutokset yhdessä osassa heijastuvat. Kaavan yhteydessä on arvioitu hankkeen vaikutuksia poronhoidolle. Vaikutusten arviointi on kuitenkin puutteellista ja sisältää virheitä. Vaikutusten arvioinnissa muun muassa oletetaan, että porot voivat välttää aluetta rakentamisaikana mutta että ne tottuvat toimintaan ajan kuluessa. Tästä ei ole näyttöä tutkimuksessa: päinvastoin on näyttöä siitä, että porot välttävät tuulivoimapuistoja enemmän niiden toiminnan aikana kuin rakentamisen aikana, jolloin melu ja liike on satunnaista verrattuna toiminta-aikaan (Skarin ym. 2018).

Vaikutusten arvioinnissa mainitaan, että hirvasporot voivat jäädä voimala-alueille räkkäsuojaan ja että se olisi hyvä asia. Ensinnäkään, porot eivät tarvitse räkkäsuojaa syys- ja talvilaitumilla, koska räkkää ei silloin ole. Eikä ole toivottavaa, että porot hakeutuvat tälle alueelle kesällä, sillä alueella ollessaan ne samalla tallaavat tätä tärkeää syyslaidunaluetta, jolloin se kuluu turhaan. Lisäksi alueelle jäävät porot olisivat hankealueella lähellä asutusta ja viljelyksiä, jolloin ne voivat ravintoa hakiessaan käydä aiheuttamassa niille vahinkoa. Porojen on toivottavampaa mennä sellaisille rauhallisille alueille, missä niillä on kesäravintoa ja missä ne eivät häiritse muita.

Arvioinnissa liikennevahinkojen ennustetaan lisääntyvän puiston rakentamisaikana, kun poroja kootaan alueelle. Tämä on mahdollista, mutta ei ole lainkaan varmuutta, pysyvätkö porot alueella, kun siellä rakennetaan. Liikennevahinkojen kasvu liittyy ennemminkin toiminta-aikaan, jolloin talvella avoimena pidettävät tiet houkuttelevat poroja kulkemaan niitä pitkin vilkkaammille teille. Liikennevahinkojen korvaukset eivät kata poronmistajan koko menetystä, sillä menetetyn siitosvaatimen tilalle uuden kasvattaminen vasasta vie vähintään kolme vuotta. Paliskunnan poronhoitotöihin, poronhoidon rakenteille ja porotaloudelle lisätyön ja muiden kustannusten nousun kautta aiheutuvat vahingot tulee kuvata ja arvioida selostuksessa. Myös yhteisvaikutukset muiden paliskunnan alueen suunniteltujen puistojen kanssa tulee arvioida: alueilla laiduntaa samoja poroja ja vaikutukset kohdistuvat samoihin poronhoitojiin.

Kaavamääräykset ja -merkinnät sekä muu poronhoidon turvaaminen

Kaavakartalla ja määräyksissä ei ole otettu huomioon alueen poronhoitoa. Maa- ja metsätalousvaltaisella alueella, M-1, merkintää koskevassa kaavamääräyksessä mainitaan, että alueelle saa rakentaa vähäistä maa- ja metsätaloutta palvelevaa rakentamista. Määräystä on syytä laajentaa koskemaan myös poronhoidon tarvitsemia rakennelmia, etenkin kun kaava-alueella on jo kaksi poroaitaa.

Jakkukylän osayleiskaavassa 2040 osoitettiin paliskunnan esteaita merkinnällä ”Porotalouden poro- tai erotusaita”. Sitä koskeva määräys kuuluu: *Aitaan tehtäviä uusia aukkoja tulee välttää ja käyttää jo olemassa olevia aukkoja sekä veräjiä.* Samantyyppinen merkintä ja määräys olisivat perusteltuja tässäkin kaavassa.

Lisäksi koko kaava-aluetta koskevissa yleismääräyksissä tulee antaa alueen maakuntakaavaa mukainen määräys, esimerkiksi: *Alueen suunnittelussa ja toteuttamisessa on turvattava porotalouden toiminta- ja kehittämisedellytykset.*

Merkinnät ja määräykset ovat tarpeellisia, jotta poronhoito otetaan huomioon alueen tarkemmassa suunnittelussa ja toteuttamisessa. Kaavasta ei ole neuvoteltu Kiimingin paliskunnan kanssa. Tällainen neuvottelu olisi syytä järjestää, ja sopia miten poronhoitoa voidaan turvata kaavoituksessa ja sille aiheutuvia haittoja estää ja lieventää hankkeen toteutuksen aikana. Haittojen estämisestä olisi tärkeää neuvotella myös paliskunnan ja tuulivoimatoimijan välillä. Esimerkiksi rakennustöiden keskeyttäminen poroerotusten ajaksi, paliskunnan rajalla olevan aidan mahdolliset muutostarpeet, toimivat veräjäratkaisut ja muut haittojen estämisen ja lieventämisen keinot tulee sopia ennen kaavan valmistumista.

Kiimingin paliskunnan kannanotot ja lausunnot tulee ottaa huomioon painoarvoltaan merkittävänä kaavan jatkosuunnittelussa. Paliskunnalle tulee turvata tiedonsaanti kaavan ja tuulivoimahankkeen jatkosuunnittelussa ja toteutuksessa. Mikäli paliskunnalle aiheutuu haittaa kaavan mukaisesta toiminnasta, haitat on korvattava täysimääräisesti.

PALISKUNTAIN YHDISTYS

Anne Ollila
toiminnanjohtaja

Viitteet

Skarin A. & B. Åhman (2014). Do human activity and infrastructure disturb domesticated rein-deer? The need for the reindeer's perspective. *Polar Biology* 37 s. 1041-1054.

Skarin, A. Nellemann C. Rönnegård L. Sandström P. & H. Lundqvist (2015). Wind farm construction impacts reindeer migration and movement corridors. *Landscape Ecology* 30: 1527-1540.

Skarin, A., Sandström, P., Alam, M. (2018). Out of sight of wind turbines—Reindeer response to wind farms in operation. *Ecology and Evolution* 2018; 1-14.

ma/ao